

KOPASZ KRISZTINA¹

KEOP pályázatok a fejlesztések szolgálatában

EEOP applications serving development

Joining the European Union Hungary could receive a rate of 22.4 billion Euros funding from 2007 through 2013 in order to close the development gap of the country and approach the level of development of developed countries. The applications to EU supporting could take a big possibilities to develop the economy. With the framework of the Environment and Energy Operational Programme the supported group could spend 443 billion HUF in this programming period until now.

Hungary is not self-provider in the field of energy. We mainly need to transfer energy from other countries that is why investments in renewal energy are key projects considering the country development's future. Environment protection is also a field which has gained a main roll in the Environment and Energy Operational Programme. The priorities of the Environment and Energy Operational Programme are as follows:

- 1) Healthy clean settlements
- 2) Proper treatment of our living waters
- 3) Wise management of natural assets
- 4) Increase in the use of renewable energy sources
- 5) Efficient energy use
- 6) Sustainable lifestyle and consumption patterns
- 7) Project preparation
- 8) Financing the management of the Operational Programme

The developments to be implemented through the Environment and Energy Operational Programme will create a foundation and enhance the strengthening of Hungary's economic competitiveness and improve the welfare of the society. Linked to these developments the performance of a number of production and service sectors can be further improved and employment can be increased. The protection and cautious development of the environmental and natural systems surrounding us is a fundamental prerequisite to improve the quality of human life and at the same time it is a factor determining sustainable economic and social development.

This study examines the implementation chances of the priorities determined earlier and summarizes the experiences on the global economic crisis and analyses the advantages and the disadvantages of the applications system and tries to provide a foresight into the materialization of the priorities.

Hazánk az Európai Unióhoz történő csatlakozásával mintegy 22,4 milliárd euró támogatási lehetőséghez jutott, melynek felhasználását célterületekre bontva az Új Magyarország Fejlesztési Terv és a hozzá kapcsolódó ágazati és regionális operatív programok határozzák meg.² Ezek a támogatások nagy lehetőségeket jelentenek a fejlesztések szempontjából, mivel hozzá tudnak járulni a versenyképesség javításához, a gazdaság fellendüléséhez, munkahelyteremtéshez, és végső soron az életszínvonal javulásához. Természetesen nem mindegy, hogy milyen projektekre fordítják ezeket a támogatásokat, és a rendszer működésekének hiányosságai is hatékonyságvesztéshez vezethetnek.

A társadalomra és gazdaságra történő legnagyobb ráhatása kézenfekvően a Gazdaságfejlesztési Operatív Programnak van, de nem hanyagolható el a többi operatív program ilyen irányú szerepe sem. Jelen tanulmány a Környezet és Energia Operatív

¹ BGF Külkereskedelmi Kar, Külgazdasági és EU Intézeti Tanszék, főiskolai tanársegéd.

² A 2007-2013-as programozási időszakra 13 operatív programot dolgoztak ki, ezek közül nyolc ágazati és hét regionális.

Program (KEOP) pályázatait és előrehaladását vizsgálja meg, egyfajta összegző helyzetlemező képet nyújtva az újratervezés előtti állapotról.

A Környezet és Energia Operatív Program célja a környezeti értékek megőrzése, és a környezetvédelem erősítése. Mivel a KEOP környezeti célú fejlesztéseket támogat, ezáltal mérsékelni tudja hazánk környezeti problémáit, javítva a gazdaság környezeti folyamatokhoz történő alkalmazkodását. Összességében a KEOP nagymértékben hozzá tud járulni a társadalom életminőségének javításához.

A KEOP 8 prioritással rendelkezik, melyek közül a legnagyobb kerettel az „egészséges, tiszta települések prioritási tengely” rendelkezik, ezt követi a „vizeink jó kezelése” prioritási tengely. A prioritásokat a hozzájuk rendelt pénzügyi keretekkel az *1. táblázat* mutatja.

1. táblázat KEOP prioritásai [9]Főbb információk az OP-ról

Prioritás címe	Alap	Keret (M euró)	Keret (Mrd Ft)	KSZ	KSZ által kezelt keret az OP keret százalékában
1. Egészséges, tiszta települések prioritás tengely	KA	2 608,9	655 486,1	KvVMFI	53,06
2. Vizeink jó kezelése prioritás tengely	KA	1 410,9	354 488,6	KvVMFI	29,70
3. Természeti értékeink jó kezelése	ERFA	135,3	33 994,1	KvVMFI	2,75
4. Megújuló energia forrás-felhasználás növelése	ERFA	253,0	59 043,7	EK	5,15
5. Hatékony energia-felhasználás	KA	154,3	38 767,8	EK	3,14
6. Fenntartható életmód és fogyasztás	ERFA	77,5	19 471,8	KvVMFI	1,58
7. Projekt előkészítés prioritás	KA	197,1	49 521,3	KvVMFI	4,01
8. Technikai segítségnyújtás	KA	78,9	19 823,6	KEOP IH	1,61

A gazdasági válság és a KEOP

A 2008-as évben a gazdasági válság visszavetette a gazdasági növekedést. Kiinduló helyszíne az Egyesült Államok voltak, de a folyamat nem kímélte az Európai Uniót sem. 2008-ban a már korábbi években is észlelhető gazdasági lassulás tovább folytatódott nagymértékű visszaesést eredményezve. A Környezet és Energia Operatív program pályázatait révén nyújtott támogatásaival képes munkahelymegtartó és munkahelyteremtő hatásokra, valamint a vállalkozások segítésére. A környezeti iparban tevékenykedő kis- és középméretű vállalkozásoknak nagyon fontos a szere-

pük egyes vidéki területek lakosságmeztartó képességének növelésében, és e területek folyamatos fejlődésének biztosításában.

Ugyanakkor a gazdasági válság az eredetileg tervezett KEOP-os pályázatokra negatívan hatott, így az ország anyagi helyzete miatt a pályázatok egy része csak később tudott elindulni a tervezettnél, és a ráfordítási hányaduk is kevesebb lett az eredeti ütemezésnél. A válság miatt emellett számolni kellett a beruházási kedv csökkenésével, és a pályázó vállalkozások tőkehiányával is. A lehetséges projektgazdák önereje gyakran nem volt elegendő a pályázaton való elinduláshoz, és az is előfordult, hogy a már megnyert pályázat esetében is inkább a visszalépést választották. A gazdasági válság hatása a legjobban azokban a konstrukciókban érezhető, ahol a célcsoportok vállalkozások, illetve nonprofit szervezetek, míg az önkormányzatok, államigazgatási intézmények esetében a válság hatása kisebb volt.

Változások a rendszerben

A válság hatásai a kiírásokban is megjelentek. Az egyik a pályázati feltételek szigorodása volt, részletesebbé tették a pályázó szervezetek pályázhatósági feltételeit, így sok vállalkozás kívül esett a pályázati rendszeren. Mindazonáltal ez az intézkedés biztosította, hogy azok kapjanak támogatást, akik valóban a pályázati céloknak megfelelően képesek felhasználni.

Másik bevezetésre került újítás a 2009-es útmutatókban az úgynevezett horizontális szempontokkal kapcsolatban történt, miszerint hangsúlyosabb szerepet adtak ezeknek a szempontoknak, melyek az esélyegyenlőséggel és a fenntarthatósággal kapcsolatosak. Ez a kiemelt szerep valószínűleg annak köszönhető, hogy a horizontális szempontok munkahelyteremtő hatásúak is. A horizontális szempontokban az esélyegyenlőségen belül található foglalkoztatási célú vállalkozások a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportok (romák, fogyatékkal élők, gyesről gyedről, ápolási díjról visszatérők, nők, pályakezdők, 50 évnél idősebbek, középfokú végzettséggel nem rendelkezők) foglalkoztatására ösztönöznek.

A pályázatokhoz kötelező a pályázó részéről biztosítékot szolgáltatni, hiszen a támogató a projekt zárásáig nem lehet biztos abban, hogy támogatást megfelelően használta fel a projektgazda. A „biztosítékokban” bevezetett változás egyrészt a gazdasági válságnak köszönhető, mellyel a támogató védi önmagát. Az útmutatók a következőt közlik a biztosíték-adásról: *„A biztosítéki értéknek fedeznie kell legalább a kifizetési igénylésben igényelt, továbbá a már kifizetett támogatás együttes összegét”*

A 2008-as és a 2009-es kiírásokat összehasonlítva megállapítható az útmutató alapján, hogy a projektek előkészítésére rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 37,5 Mrd Ft, mely a 2007-2008-ashoz (36,87 Mrd Ft) időszakhoz képest emelkedett, azonban a projektek megvalósítására fordítandó összeg 85,5-ről 73,46 Mrd Ft-ra csökkent.³

A tartalmi értékelésben is felfedezhető némi módosulás, miszerint a maximális pontszám elérését megkönnyítették, az elvárások enyhítésével. (Alacsonyabb százalékos elérésével már maximális pontszám kapható).

A KEOP pályázatoknál a változat műszaki és szakmai tartalmának megfelelősége valamint a területi elv 2009-től kikerült a bírálatból. A pénzügyi kritériumokat illetően is történt változás, mivel 2009-től a korábban elvárt költség-haszon elemzés helyett egy egyszerűsített pénzügyi elemzést is elfogadnak, és ez jelentős könnyítés.

³ Köztes jelentés környezetvédelem és energia operatív program félidei áttekintő értékelés, készítette: KSI Környezetvédelmi Szakértői Iroda Kft., 2010.

A gazdasági válság bekövetkezte után megfigyelhető változtatások egy része könnyítette a pályázati feltételeket, másrészt pedig nehezítette. Összességében az a folyamat észlelhető, hogy a pályázatokon való indulás feltételeit nehezítették, aki viszont tudott pályázni, annak könnyítéseket adtak. Természetesen a nehezített pályázati feltételek nem segítették elő a pályázók számának emelkedését, hiszen sokan nem merik vagy nem tudják vállalni ezeket a feltételeket. Ezek a nehezítések, és a válság egyéb hatásai hozzájárultak ahhoz, hogy számos prioritás esetében nem teljesültek a tervként megadott indikátorok.

Az Operatív Program végrehajtását érintő jogszabályok is változtak 2008-ban.

- A 2007-2013-as időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályról szóló 16/2006 (XII. 28.) MeHVP-PM együttes rendeletben 2008. VIII. 22-től megváltoztak a projekt kiválasztás szabályai, miszerint a formai kiválasztási szempontok nem hiánypótolhatóak, míg a projektgazda támogatásra való jogosultságának igazolása hiánypótolható ellenőrzési szempont lett.
- A támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006 (XII. 23) korm. rendelet 2008. január 1-től úgy rendelkezett, hogy támogatási előleg csak azon projektelemekre vehető igénybe, ahol a kedvezményezett az utólagos megtérítést választotta, vagyis az előleg nem fordítható a szállítói számla finanszírozására.
- A harmadik változtatás a támogatások felhasználásának alapvető szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) korm. rendelet panaszkezelésére vonatkozó rendelkezései 2008. VIII. 29-től lehetővé teszi mind a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, mind a közreműködő szervezetek számára, hogy a panasszal érintett korábbi döntését megváltoztassa.

Összességében elmondható, hogy a gazdasági válság hatására tett legtöbb intézkedés nehezítette a pályázati lehetőségeket, holott éppen a könnyítéssel lehetett volna ösztönözni a potenciális projektgazdákat, de emellett érthető a támogató szempontja is, miszerint megvalósítható projekteket akar támogatni.

A fentiekből kiindulva feltételezhető, hogy a gazdasági válság hatása érzékelhető a KEOP pályázati rendszerében. Ezt a feltételezést vizsgálja a tanulmány a továbbiakban, a prioritások szerinti előrehaladás vizsgálatával.

Prioritások szerinti előrehaladás vizsgálata

Alapvetően a következő három szemponttal mérhető a prioritások előrehaladása:

- szerződéskötések értéke (közreműködő szervezetek munkáját jellemzi);
- IH (Irányító Hatóság)⁴ döntések a támogatásokról (IH tevékenységét jellemzi);
- Kifizetések aránya a tervezett kifizetésekhez viszonyítva (közreműködő szervezetek munkáját jellemzi).

Az adatokból kiszámítható, hogy a prioritásonkénti kötelezettségvállalás a megkötött szerződések alapján átlagosan 38%. Ha egyenként vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a eléggé változatosak az eredmények, hiszen a 7. és a 8. prioritás esetén

⁴ Az Irányító Hatóság közreműködik az Operatív Program (OP) véglegesítésében, irányítja az Operatív Program programkiegészítő dokumentum kidolgozását, és közreműködő szerepet vállal a dokumentumoknak az Európai Bizottsággal történő tárgyalásaiban. Az IH részt vesz továbbá a költségvetési tervezésben, valamint közreműködő szervezetek bevonásával irányítja a meghirdetett pályázatok és központi programok végrehajtását.

megközelíti, illetve meghaladja az előirányzatot azonban az 1., 3., 4., 5. és 6. prioritás esetében jelentősen az előirányzat alatt maradnak az értékek.

A kifizetéseket megvizsgálva látható, hogy jelentősen az elmaradás az előirányzattól, az átlag itt 21 %. A 7. és a 8. prioritás kivétel ez alól, mert ott az éves kifizetési előirányzatok 50-90%-ban teljesültek. Az 1. és a 4. prioritásnál a legalacsonyabb a kifizetések mértéke.

(L. a 2. táblázatot a következő oldalon.)

Az abszorpciót mérő második mutatószám az Irányító Hatóság döntéseit szemlélteti. Az Irányító Hatóság döntéseinek az összegét vizsgálva megállapítható, hogy átlagosan 57%-os a kötelezettségvállalások teljesülése, így ez pozitívabb képet mutat a megkötött szerződéseknél. Három prioritás esetében, a 2., a 7. eléri, sőt a hetesnél jóval meghaladja az előirányzatot. A többi prioritás esetében azonban elmaradás tapasztalható.

A prioritások szerinti előrehaladást tekintve mindhárom szempont vizsgálatánál beigazolódni látszik az tény, hogy jelentős elmaradások tapasztalhatóak az eredeti célkitűzésekkel szemben Feltételezhetőleg ennek háttérében nagy szerepet játszik a gazdasági válság, de természetesen nem lehet az összes tapasztalható problémát a gazdasági válság rovására felírni, ennek megállapításához konstrukciónkénti vizsgálat szükséges.

(L. a 3. táblázatot a következő oldalon.)

2. táblázat
A támogatási szerződéskötések és kifizetések alakulása 2009. december 31-ig [9]

Prioritások	Kötelezettségvállalás			Kifizetések		
	Támogatási szerződés kötések összege, Mrd HUF	Tervezett kötelezettségvállalás a 2007-2008. akcióterv szerint, halmozott, Mrd HUF	Kötelezettségvállalás teljesülése halmozott %	Kifizetések összege Mrd HUF	Tervezett kifizetések a 2007-2008. akcióterv szerint, halmozott Mrd HUF	Kifizetések teljesülése halmozott %
1	89,87	373,8	24%	4,27	55,8	8%
2	84,91	135,6	63%	8,28	30,0	28%
3	2,01	9,2	22%	0,45	3,8	12%
4	3,83	29,0	13%	1,06	13,7	8%
5	3,03	15,8	19%	1,10	9,5	12%
6	2,83	6,9	41%	0,86	4,0	21%
7	24,80	6,9	359%	9,36	16,0	59%
8	17,59	17,8	99%	3,64	5,4	68%
Összesen	228,87	595,1	38%	29,03	138,2	21%

3. táblázat
A kötelezettségvállalás alakulása az IH döntés alapján, 2009. december [9]

Prioritások	IH támogatási döntések összege, Mrd HUF	Tervezett kötelezettségvállalás 2007-2008. akcióterv szerint, halmozott, Mrd Ft	Kötelezettségvállalás teljesülése, halmozott %
1	142,12	373,8	38%
2	135,46	135,6	100%
3	4,02	9,2	43%
4	8,61	29,0	30%
5	4,50	15,8	29%
6	3,10	6,9	45%
7	25,62	6,9	371%
8	14,00	17,8	79%
Összesen	337,42	595,1	57%

Végrehajtás prioritás szerint

A prioritás szerinti előrehaladás részletezésével részletesebben láthatóvá válnak a problémák.⁵

1. Egészséges, tiszta települések

Jelentősebb felmerült problémák: A pályázati konstrukciók bonyolultak, gyakran szükség van hulladékgazdálkodási szakértők bevonására, amit a pályázók nem mindig tudják megoldani. A szennyvizes konstrukcióba 304 projekt érkezett, melyek közül 101 kapott előkészítési, és 2 pedig megvalósítási támogatást nyert. Az első fordulóban támogatást nyert projektek megvalósítási költsége 10%-kal meghaladta az erre elkülönített keretet.

A pályázatoknál tapasztalható leggyakoribb probléma a változatelemzés hiánya, és a költségvetésben tapasztalható túlköltségelés. Sok pályázati anyag nem volt megfelelő színvonalú, nem a pályázati útmutató előírásai szerint készült. Az ivóvizes konstrukcióba a várakozásokat alulmúló pályázat érkezett.⁶

2. Vizeink jó kezelése

A rekultivációra meghatározott keretet meghaladta a beérkezett pályázatok száma. További problémát jelent, hogy a rendezetlen tulajdonviszonyú területek kármentesítését az érintettek nem vállalják.

⁵ A prioritásonkénti részletezés a 2008-as évben tapasztalható problémákat tükrözi.

⁶ Környezet és Energia Operatív Program éves végrehajtási jelentés 2008.

3. Természeti értékeink jó kezelése

Az erdei iskola pályázattal kapcsolatos projektek esetében az elutasított projektek aránya nagy volt. Ez a pályázók felkészületlenségének, illetve a túl szigorú intézkedéseknek köszönhető.

4. A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése

Problémát okozott a Közép-Magyarországi Régió kizárása KEOP-ból, mivel a pályázat létező tükör-kiírására elkülönített forrás ugyanis csekély. A kiírás potenciális pályázói számára számos más, sokszor kedvezőbb támogatási intenzitású pályázat volt elérhető, így ez a pályázati lehetőség más konstrukciókkal kényszerült versenyezni. Ezek mellett az Európai Regionális Fejlesztési Alap szabályai miatt a lakosági célú projektek támogatása nem volt elérhető.

5. Hatékony energia felhasználás

A vártnál kisebb volt az érdeklődés, kevesebb pályázat érkezett, emellett 2008 február végétől október közepéig fel kellett függeszteni a vállalkozások támogatását, mert nem volt megfelelő a nemzeti szabályozás az állami támogatásokról (23/2007 (VIII. 29.) MeHVM rendelet).

6. Fenntartható életmód és fogyasztás

Sokszor problémát jelentett a konstrukció esetében a pályázók felkészületlensége, és a szakértők mellőzése. Magából a konstrukció jellegéből fakadt, hogy az eredmények és a hatások mérése nehézkesnek bizonyult a pályázatoknál.

8. Technikai segítségnyújtás

Jelentősebb probléma a KEOP 2008-as évi végrehajtása során nem következett be.⁷

A prioritások egyenkénti vizsgálatából valóban igazolódott, hogy összetett probléma tapasztalható a célok elmaradásában. Egyes negatív elemek valóban a válságra vezethetőek vissza, például az alacsony érdeklődés, ugyanakkor találunk olyan hibákat, amely még mindig a pályázói oldalon tapasztalható felkészületlenséget jelzik, mint például a túlköltségesítés, a nem megfelelő színvonalú pályázatok, a változatelemzés hiánya. A pályázók felkészületlensége szakértők bevonásával orvosolható lenne, de a pályázók ennek költségeit nem engedhetik meg anyagilag, így a válság hatása ebben is tetten érhető. A fenti okok mellett magának a pályázati rendszernek is tapasztalhatóak hibái, mint például az igények nem megfelelő felmérése, ezért fordulhatott elő, hogy bizonyos keretek hamar kimerültek. A félidei értékelésben a hibák javítására eszközölt intézkedéseket is találunk, ezek megvalósításával jobb eredmények lesznek elérhetőek.

⁷ A 7. projekt előkészítéséről nem álltak rendelkezésre adatok.

A teljes áttekintés végett érdemes megvizsgálni a projektek regionális megoszlását.

*4. táblázat
Regionális megoszlás szerinti vizsgálat
A KEOP összes kedvezményezettjének regionális megoszlása (2007-2009),
2009. 12. 31-i adatok alapján (a projektgazda székhelye szerint) [10]*

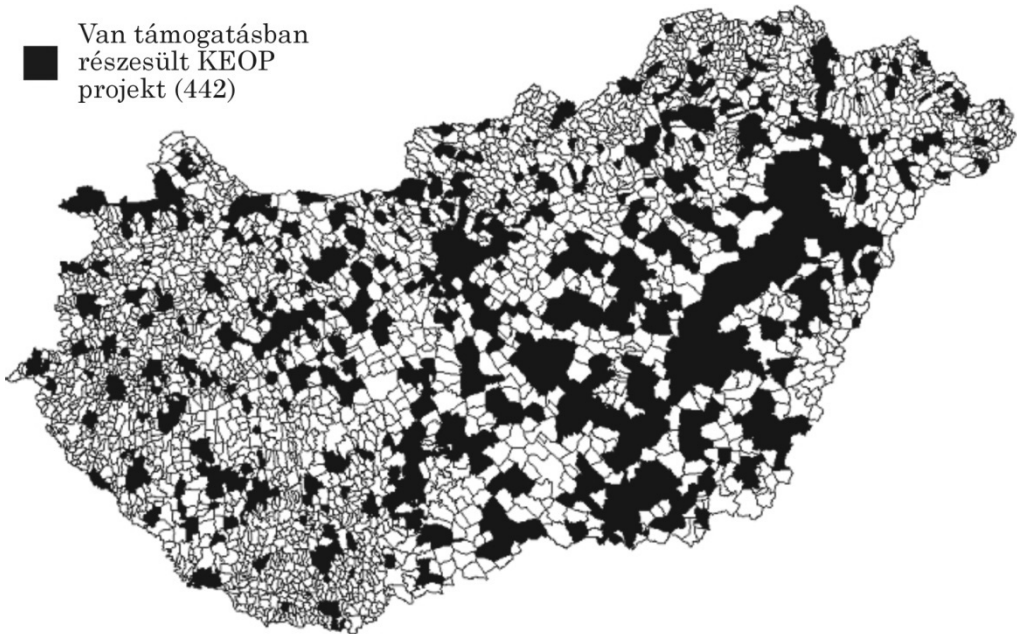
Régió	Darabszám		Megítélt támogatás (HUF)		Igényelt támogatás (HUF)	
Dél-Alföld	227	26%	45 760 792 746	13%	46 881 582 289	14%
Közép-Magyarország	158	18%	170 197 172 925	49%	161 991 510 323	47%
Észak-Alföld	129	14%	37 079 845 886	11%	37 855 551 706	11%
Dél-Dunántúl	100	11%	25 942 757 706	7%	28 210 186 713	8%
Nyugat-Dunántúl	98	11%	34 703 519 091	10%	36 212 448 512	10%
Észak-Magyarország	96	11%	12 392 683 671	4%	12 937 134 192	4%
Közép-Dunántúl	86	10%	21 335 814 699	6%	21 717 505 987	6%
KEOP összesen:	894	100%	347 412 586 724	100%	345 805 919 722	100%

A projektgazda székhelye szerinti bontás alapján kirajzolódik a Közép-Magyarországi Régió dominanciája, a megítélt támogatások közel a felét ebben a régióban székhellyel rendelkező projektgazdák kapták. Ennek oka az is lehet, hogy sok államigazgatási, valamint nonprofit szervezet. Emellett a többi régió között még a Dél-Alföldi Régió is jól teljesített. Tetten érhető tehát a KEOP pályázatok esetében Magyarország Budapest, illetve agglomerációjának túlzottan hangsúlyossá válása, ez ellentétes a „koncentráció” alapelvével, mely kimondja, hogy a legtöbb támogatást a legrászorultabb régiókba kell eljuttatni.

*5. táblázat
A KEOP összes kedvezményezettjének regionális megoszlása (2007-2009),
2009. 12. 31-i adatok alapján (a projekt megvalósításának helyszíne szerint) [10]*

Régió	darabszám		Megítélt támogatás (HUF)		Igényelt támogatás (HUF)	
Észak-Alföld	166	19%	104,595,784,224	30%	105,387,791,437	30%
Dél-Alföld	158	18%	46,825,562,381	13%	47,955,601,924	14%
Észak-Magyarország	132	15%	14,369,396,321	4%	14,950,353,479	4%
Nyugat-Dunántúl	115	13%	40,758,345,422	12%	42,417,011,233	12%
Dél-Dunántúl	111	12%	25,991,611,251	7%	28,234,447,897	8%
Közép-Dunántúl	107	12%	21,347,088,461	6%	21,605,348,119	6%
Közép-Magyarország	98	11%	91,056,722,409	26%	82,628,412,391	24%
Nincs megadva régió	7	1%	2,468,076,255	1%	2,626,953,242	1%
KEOP összesen:	894	100%	347,412,586,724	100%	345,805,919,722	100%

A projektmegvalósítás helyszín alapján láthatóak a kelet-nyugati különbségek, mivel a támogatott települések legnagyobb aránya az ország keleti felén, főleg az alföldi térségekben található. Az elmaradottabb aprófalvas térségekben alacsonyabb a megítélt támogatások aránya. A területi allokációt jól mutatja az *1. ábra*.

1. ábra
KEOP-projektek területi allokációja (2007-2009), 2009. 12. 31-i adatok alapján
(a projekt megvalósításának helyszíne szerint) [10]

Konklúzióként levonható, hogy az újratervezés időszakában a helyzet a vártnál rosszabb, a KEOP-os pályázatok tervértékeihez mérve az eredmények sok tekintetben elmaradnak. A folyamatok háttérében minden bizonnyal ott húzódik a gazdaság válság hatása is, de nem ez okozza az összes problémát. (Természetesen a 2010-es évben már elkezdődött ezeknek a felmerült problémáknak a kezelése.) Hatékony intézkedések bevezetésével, a pályázati feltételek könnyítésével ösztönözni lehetne a potenciális projektgazdákat a pályázásra, ezáltal növelni lehet a benyújtott pályázatok számát. Ugyanakkor jó pár év pályázati tapasztalat után is észlelhető a pályázók felkészületlensége, ami szintén az eredmények megvalósulását gátolja, ezen az oldalon pedig maguknak a pályázóknak is kell tenniük, nem várható el hogy minden problémát a rendszer orvosolni tudjon. A területi elrendezés alapján megfigyelhető a Közép-Magyarországi Régió dominanciája, ez a folyamat magából a régió fejlettségéből fakad, emiatt nyilvánvaló, hogy miért tudnak ott több sikeres pályázatot megvalósítani. A problémák komplexitása miatt a leghátrányosabb régiók támogatása ezért speciális stratégiát kívánna.

Bibliográfia

- [1] A Környezet és Energia Operatív Program környezeti vizsgálata záró 3. jelentés, készült a Környezet és Energia Operatív Program 2006 nov. 29. és a 2007. jun.6-i vázlatára alapján
- [2] Jelentés a Környezet és Energia Operatív Program 2008. évi megvalósításáról, Jóváhagyta a KEOP Monitoring Bizottság, 2009.07.02.
- [3] Környezet és Energia Operatív Program 2007-2013, verziószám: KEOP_070628.doc./www.nfu.hu/
- [4] Környezet és Energia Operatív Program végrehajtási jelentés
- [5] Köztes Jelentés Környezetvédelem és Energia Operatív Program Félidei Áttekintő Értékelés, Készítette: KSZI, Környezetvédelmi Szakértői Iroda Kft., 2010
- [6] Nemzeti Környezetvédelmi Program 2009-2014, /<http://ftvktvf.zoldhatosag.hu/>
- [7] Nemzeti Stratégiai Referenciakeret, (NSRK) Környezet és Energetikai Programjának (KEOP) Ex-ante jelentése, végső jelentés (070111 verzió), készítette: ÖKO Zrt Környezeti, Gazdasági, Technológiai Kereskedelmi Szolgáltató és Fejlesztési Részvénytársaság, Budapest 2007.
- [8] Új Magyarország Fejlesztési Terv, Magyarország stratégiai referenciakerete 2007-2013, (*Foglalkoztatás és növekedés*) /www.nfu.hu/
- [9] Környezetvédelem és Energia Operatív Program félidei áttekintő értékelés 2009 dec 31.-i állapot szerint
- [10] EMIR 1.1 projektszintű adatbázis.

